

KPZ – Komunitou podporované zemědělství

Skupina zákazníků a zákaznic naváže kontakt s drobným zemědělcem ze svého okolí (zpravidla biozemědělce) a předplatí si u něj nejlépe na rok podíl z produktů farmy, jeho zeleninu, ovoce, mléčné výrobky apod. Každých čtrnáct dní si pak z určeného odběrného místa lidé vyzvedávají svůj podíl potravin, které se aktuálně urodily a jsou k dispozici.

Tento systém má řadu výhod jak pro farmáře a farmářky, tak pro spotřebitele a spotřebitelky. Farmář či farmářka dostane na začátku sezóny, kdy má nejvyšší výdaje, dostatek peněz od svých spotřebitelů a spotřebitelek, nemusí utrácet za reklamu nebo prodávat svoji úrodu hypermarketům za nízké ceny. Navíc v případě nepříznivého počasí je riziko menší úrody rozloženo jak mezi farmáře a farmářky, tak i mezi spotřebitele a spotřebitelky. Spotřebitelé a spotřebitelky se dostanou k lokální, sezónní a většinou i bio produkci za nižší cenu, než kdyby si všechno zboží kupovali* y v obchodech. Navíc farmáře či farmářku znají, mohou ovlivnit, co se bude pěstovat, a také nahlédnou do procesu, jak se potraviny pěstují a dále zpracovávají.

Četné příklady z České republiky i zahraničí dokazují, že dosáhnout regionální soběstačnosti v ekologické kvalitě je možné a má to řadu výhod.

Dagmar, 32, členka KPZ

„Pocit, že je to ‚naše farma‘, všechno mění. Nejsme už jen spotřebitelé a spotřebitelky, ale podílíme se na rozhodování a financování, na výrobě a distribuci; společně objevujeme a užíváme si toho, co se nám líbí. Věřím, že právě KPZ vedou ke skutečně udržitelné a společensky odpovědné ekonomice. Zkušenost a rostoucí povědomí o tom, že jídlo můžeme získávat jinak – samozřejmě spolu s lahodným špenátem – nám dávají sílu.“

Energetická družstva

Družstvo je firma vlastněná a řízená lidmi, kteří využívají jejích služeb a kteří v ní pracují. Vytvářejí je občané a občanky, kteří*ré chtějí nejen levnější, ale hlavně environmentálně zodpovědnější energii. Tato energetická družstva využívají především obnovitelné zdroje energie, nejčastěji solární či větrnou energii. Družstva vyrábějí elektřinu, a pomáhají tak zajistit nezávislost regionu na velkých, nadregionálních dodavatelích energie. Tyto tradiční energetické společnosti musí především sledovat růst, zvyšovat zisky. Ochrana klimatu a jiné společenské cíle jsou u nich v ideálním případě až na druhém místě. V energetických družstvech jsou environmentální a společenské cíle na prvním místě a i díky tomu mohou družstva svým členům a členkám poskytovat služby za dostupné ceny. Pokud družstvo vytváří zisk, záleží na dohodě mezi členy a členkami, jak s ním naloží. Jelikož při přepočítání zisku na jednotlivé členy a členky nejde o velké částky, je daleko zajímavější vzít příjem celého družstva a využít ho k dalšímu rozvoji projektu, zlevnění družstevních služeb nebo k rozvoji komunity a jejího životního prostředí. Může jít o inovace a zateplení domů, zdokonalování infrastruktury apod. Navíc se členstvo podílí na rozhodování o záležitostech družstva. Každý člen a každá členka má jeden hlas bez ohledu na velikost svého podílu. Zisky nekončí na firemních bankovních účtech, ale slouží zájmům všech zapojených. V Česku na energetická družstva stále čekáme. V západní Evropě zažívají velký rozmach, třeba jen za posledních pět let vzniklo v Německu asi 300 úspěšných nových družstev v sektoru obnovitelných zdrojů energie.

Julian, 31, člen družstva z Berlína

„Generace mých prarodičů a rodičů nechala mnoho důležitých aspektů svého života, jako je voda, jídlo nebo energie, na velkých korporacích. Mám pocit, že tyto společnosti, stejně jako stát, nejsou schopny dosáhnout transformace, kterou náš svět tak potřebuje. Proto musí obyčejní občané a obyčejné občanky společně investovat do těchto oblastí, aby se opět naučili*y sami*y naplňovat své základní potřeby v lokálním měřítku. Naše družstvo BürgerEnergie Berlin spojuje lidi z regionu, aby provozovali*y rozvodnou síť a vyráběli*y energii z obnovitelných zdrojů v naší lokalitě. Každý člověk se finančně podílí a může pak těžit ze zisku.“

Komunitně vlastněná solární elektrárna o výkonu 858 kW na letišti Garfield County ve státě Colorado.

Zdroj: <https://oze.tzb-info.cz/8412-energeticka-druzstva>

Transition Towns

„Města přechodu“ jsou iniciativy lidí, kteří už nechtějí čekat na to, až politici a političky na vysoké úrovni začnou brát klimatickou krizi nebo hrozbu vyčerpání zdrojů, především ropy, vážně. Tato města usilují o energetickou nezávislost, lokální ekonomiku a zvýšenou soběstačnost, a připravují se tak na dobu, kdy klimatická krize značně ovlivní mezinárodní obchod a dodávky jídla či jiných komodit už nemusí být automatické.

Příklady „měst přechodu“ lze nalézt po celém světě. Hnutí Transition Towns postupuje po krocích, nejdříve vytvoří v daném místě organizační komunitu, pak šíří povědomí o daných problémech, formuje konkrétní pracovní skupiny, které řeší např. jídlo, energetiku, dopravu. Společně s komunitou vytvoří vizi nízkouhlíkové budoucnosti v jejich městě a následně se pustí do akce. Ta může zahrnovat snížení spotřeby energie, vlastní výrobu energie z obnovitelných zdrojů, vytvoření místní měny, posílení cyklistické dopravy, budování městských farem a řadu dalších projektů.

Matthias, 27, trenér v hnutí Transition Towns, Munster

„Jsem aktivním členem přechodového hnutí, protože konkrétní, místní projekty jsou podle mě nejpřínosnější. Také mě inspirovala myšlenka, že vnější změna jde ruku v ruce se změnou uvnitř člověka. To je důvod, proč jsem se aktivně zapojil do šíření hnutí Transition Towns jakožto trenér těchto procesů v německých regionech.“

Film: **In Transition 2.0: a story of resilience and hope in extraordinary times**

<https://www.youtube.com/watch?v=FFQFBmq7X84&t=966s>

<https://transitionnetwork.org/>

 alamy stock photo

D4F5FY
www.alamy.com

Freeshopy

Freeshop je místo, které funguje na principu komunitního sdílení a cirkulární ekonomiky. Mnoho lidí má v dnešní době obrovské množství věcí, které často nepoužívá nebo je už nepotřebuje vůbec. **Co se jednomu nehodí, může druhému ještě skvěle posloužit.** Tyto věci lze přenést do freeshopu, kde dostanou tzv. „druhý život“ a někdo, kdo je potřebuje, si je pak může zadarmo nebo za dobrovolný poplatek vzít.

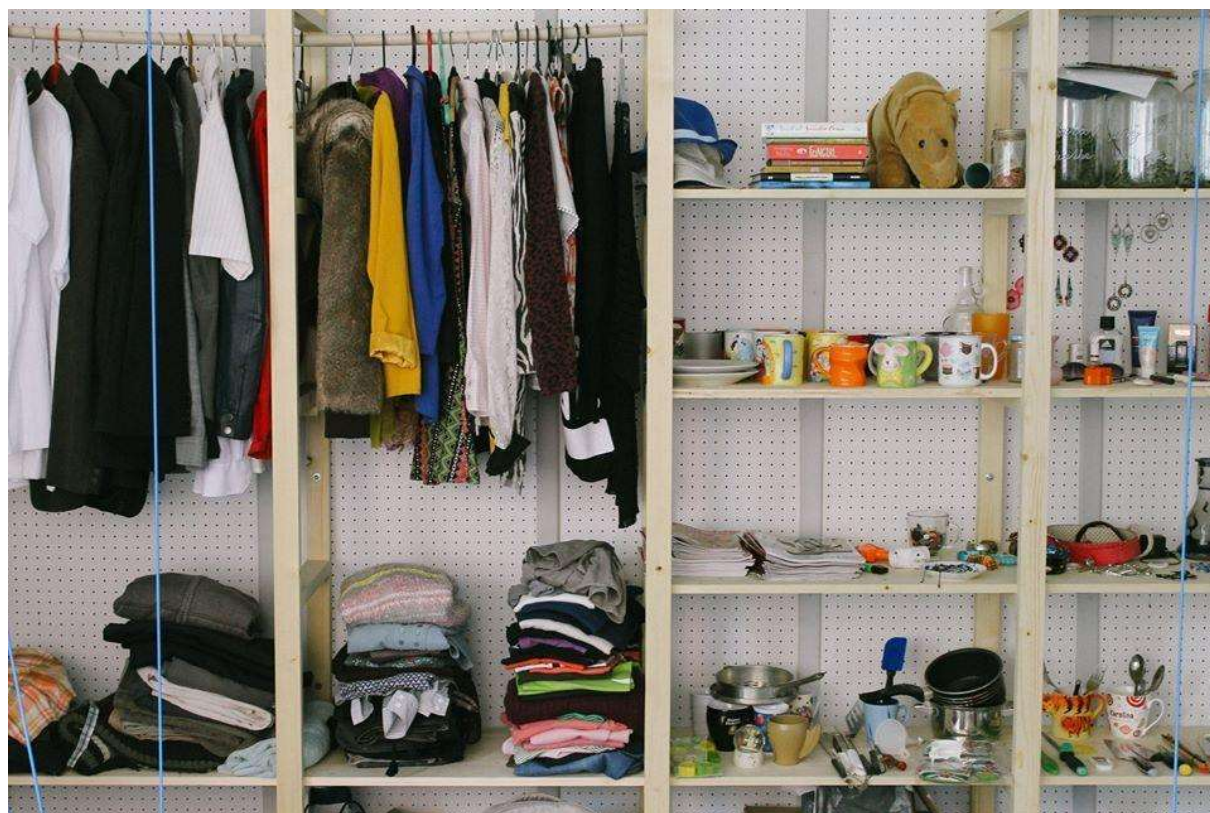
Freeshopy fungují často na základě dobrovolnické práce a mají řadu výhod. Prodlužuje se životnost výrobku, méně věcí končí na skládkách, šetří se lidem finance a taky tato místa budují komunity a posilují hodnoty solidarity či sdílení.

Helena, 22, spoluzakladatelka Freeshopu v Olomouci na UPOL

„Myslím, že freeshopy jsou skvělý nápad. Představují nejen kritiku kapitalistické mentality, která je založená na konzumerství a vyhazování, ale také možnou praktickou alternativu. Také narušují zaběhlou představu o tom, že za všechno musíme platit. Do freeshopu ráda nosím věci, které už nepoužívám. Když vidím, že je najde někdo, kde je využije, to mi dělá radost. Zároveň si tam vždy najdu i něco pro sebe.“

Krátký film k studentské iniciativě Udržitelný Palacký, která freeshop zakládala

https://www.ceskatelevize.cz/porady/1095913550-nedej-se/419235100161007-udrzitelny-palacky/?fbclid=IwAR3DGpLpe_TNc7aAiwStzhndcC7649bBF3kYPCwqon3flK7A60rI53yLWc

Zdroj: <https://udrzitelnypalacky.upol.cz/freeshop/>

Clothes-swapy (výměna oblečení)

Neustále nové a nové oblečení se stalo součástí moderního života. Má to však svou cenu, textilní průmysl je druhým nejvíce znečišťující průmyslem na světě, hned po tom ropném. Skříně máme sice plné, ale většina z nás nosí jen několik oblíbených kousků a zbytek leží ladem. Co s nimi? Použité oblečení shromážděné v kontejnerech často končí v Africe, kde poškozují místní trhy s oblečením. A je důvod, proč by mělo být oblečení posílané někam tak daleko? Vypadá to, že je ho už na světě dost.

Clothes-swapy jsou události, kam lidé (známí i neznámí) přináší oblečení, které už nepoužívají, a mohou si na oplátku vzít to, co vynosí. Clothes-swapy se těší pořád větší popularitě. Jsou pro lidi způsobem, jak spolu strávit příjemný čas nebo se seznámit s novými lidmi a vyměnit staré kousky za jiné. Takový clothes-swap může mít několik forem. Jednou z nich je zorganizovat swap ve svém obýváku pro pár nejlepších přátel nebo pro svou školu, mohou to být ale i velké akce se stovkami lidí pro celé město.

Kateřina, 27, účastnice clothes-swapu v Praze

Poslední swapy, na kterých jsem byla, jsem si opravdu užila. Díky nim jsem měla motivaci protřídit si svojí skříň a vyměnit oblečení, které už nepoužívám, za jiné, které se teď ke mně více hodí. Na jednom z nich dokonce na konci každý účastník nebo každá účastnice vyprávěl*a příběh o jednom kousku oblečení, který přinesl*a. Některé příběhy byly opravdu legrační. Aby swap fungoval, je potřeba přemýšlet nad tím, jak je oblečení prezentované – nejlépe je mít ho na ramínkách a rozdělené podle různých témat či kategorií. Když se oblečení jen hází na hromadu, pro lidi jako by ztrácí hodnotu a nechce se jim v ní přehrabovat.“

<http://www.nila.cz/blog/archiv/archiv-fashion/dil-8-swapping-is-the-new-shopping-jak-usporadat-famozni-clothing-swap/>

Komunitní bydlení

Průměrná plocha obytných prostor na obyvatele*ku spolu s přidruženou spotřebou energie v posledních desetiletích prudce vzrostla. Je to z velké části kvůli rostoucímu počtu lidí, kteří žijí sami. Podle výzkumů mají taky lidé žijící sami větší ekologickou stopu, třeba více plýtvají jídlem, spotřebovávají více energie ap. Navíc žijeme v době, kdy se rozšiřuje sociální izolovanost a pocit osamělosti. Komunitní bydlení je sociálně a ekologicky smysluplný způsob, jak čelit tomuto trendu.

Jde o bydlení, ve kterém má každý svůj byt nebo menší domek, ale společně s ostatními členy komunity sdílí společné prostory, jako např. kuchyň, prádelna, dílna. Lidé, kteří žijí v nějaké variantě komunitního bydlení, šetří peníze, střídají se v domácích pracích, užívají si společných aktivit a tvoří si dlouhotrvající přátelství.

Nina, 28, Lipsko, Německo

„Bydlím v Lipsku v domě se 17 lidmi. Každé patro je samostatný společný byt s vlastní kuchyní, ale hodně nakupujeme společně. Nakupovat jen regionální, sezónní, ekologicky udržitelnou a etickou produkci je pro jednotlivce dost náročné. Nicméně, ve velké skupině je úsilí rozděleno mezi větší počet lidí, takže povinností nemám tolik, ale kvalita života se mi zvýšila. Například je smysluplné hromadné objednání základních potravin přímo z organických velkoobchodů, ve větším množství vyjde levněji. Sdílené bydlení má také mnoho dalších výhod. Máme společnou zasedací místnost, kde pravidelně organizujeme různé akce, jako např. čtení, koncerty, promítání filmů nebo taneční kurzy. Vždycky se tam něco děje!“

Foto: Andy Lorde

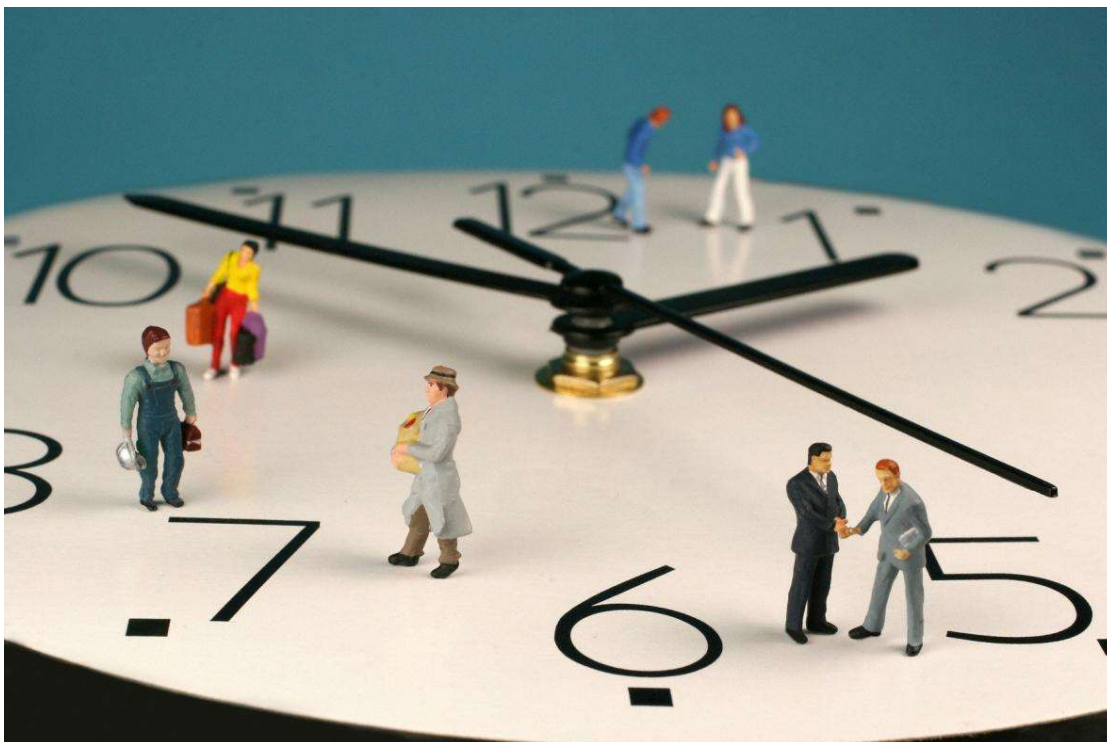
Kratší pracovní doba

V důsledku technologických inovací se produktivita práce stále zvyšuje a více práce za nás dělají stroje. Tím ale přichází řada lidí o zaměstnání. Tradičním řešením této otázky je ekonomický růst, neboli produkovat více, abychom mohli* y tyto lidi zaměstnat. Jiným, často nejlepším řešením je zkracování pracovní doby. Tento přístup nejenže zabezpečuje placenou práci pro co nejvíce lidí bez zbytečného hospodářského růstu, ale taky zvyšuje kvalitu života tím, že pracující mají více času na svoji rodinu, přátele či koníčky a zdraví.

Se snižováním pracovní doby už experimentují nejen jednotlivci, ale i podniky. Např. japonský Microsoft vyzkoušel snížit pracovní dobu svých zaměstnanců a zaměstnankyň jen na 4 dny v průběhu jednoho měsíce. Výsledkem bylo, že zaměstnanci a zaměstnankyňe byli* y nejen spokojenější, ale také o 40 % produktivnější. Francie např. už na přelomu roku 2000 snížila pracovní dobu z 39 na 35 hodin týdně.

Aidan, Velká Británie

„Pracuji v organizaci New Economics Foundation v Londýně, která reaguje na selhání mainstreamové ekonomiky, jež udržitelnost či spokojenost lidí nevnímá jako hlavní cíl či měřítko ekonomického úspěchu. Momentálně pracuji na kampani 4denního pracovního týdne ve Velké Británii, do které je zapojených několik set firem. Já sám ale nemám 4denní pracovní dobu. Věřím v celospolečenské snižování pracovní doby více než v individuální volbu.“

<https://www.theguardian.com/technology/2019/nov/04/microsoft-japan-four-day-work-week-productivity>

Lokální měny

Lokální měna je taková měna, kterou můžete platit jen v určitém regionu a jen v podnicích, které se do této lokální měny zapojí. Je to způsob regionální platby, která doplňuje národní měnu. Hlavním cílem lokálních měn není nahradit měny národní, ale spíše přispět k lokálnímu rozvoji a malým lokálním podnikům a také zvýšit odolnost regionu v dobách finančních krize.

Lokální měny jsou odpovědí na globalizovanou ekonomiku, kde např. zisk z místního pivovaru nepřispívá k rozvoji daného regionu, protože majitel žije za hranicemi a peníze investuje jinde. Jestli si lidé kupují pivo z místního pivovaru v lokální měně, peníze jsou opětovně utraceny v regionu a „neodtékají“ do jiných koutů světa či republiky. V místech, kde existují místní měny, jsou lidé motivováni nakupovat od menších, lokálních podniků, a tím oslabují moc a závislost na velkých korporacích, mají tedy potenciál přispívat k „renesanci regionů“ a vytvářet komunitu – to se o běžných penězích říci nedá.

Charlie, Brixton, Londýn

„Utrácením peněz v regionu, podporou malých nezávislých podniků je tento přístup protikladem velkému nadnárodnímu kapitálu. Když člověk utratí libru v řetězovém obchodě, zisk uniká přímo z komunity do kapes anonymních akcionářů. Na druhou stranu, když člověk utratí Brixtonovou libru, existuje mnohem větší pravděpodobnost, že z toho bude mít prospěch někdo jiný ve vašem okolí. Možná toho člověka dokonce znáte.“

Společensky prospěšné podnikání

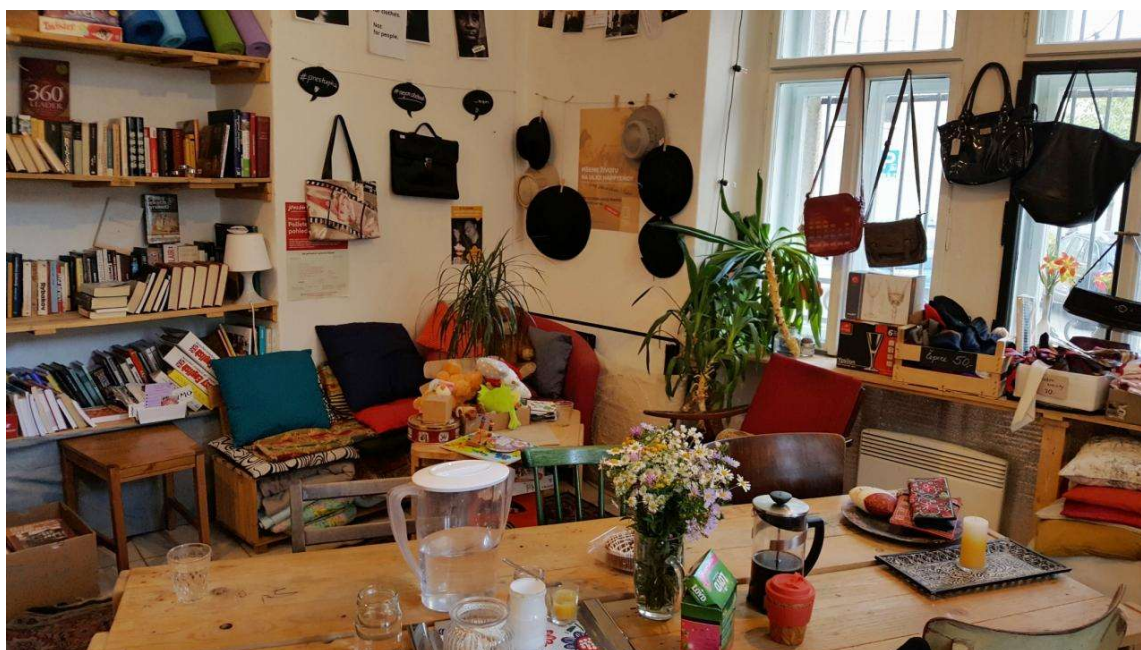
Společensky prospěšné podniky nemají za hlavní cíl dosáhnout zisku tak jako běžné podniky, jejich hlavním cílem je řešit sociální či environmentální problémy, jako např. zmírnění chudoby, zlepšení zdravotní péče pro všechny, minimalizace odpadu nebo rozvoj komunity. Některé sociální podniky jsou neziskové, jiné mají zisk a ten dále využívají při rozšíření své činnosti, a směřují tak ještě k většímu společenskému dopadu. Například organizace, která si klade za cíl poskytovat bydlení a zaměstnání lidem bez domova, může provozovat restauraci, a to jak s cílem získat peníze, tak zajistit zaměstnání pro bezdomovce a bezdomovkyně.

Jedním z příkladů úspěšného společensky prospěšného podniku je „Přestupní stanice“, který kombinuje sociální i environmentální cíle. Přestupní stanice vytváří bezpečná pracovní místa pro lidi bez domova, díky kterým získají tolik potřebný čas, prostor a podporu, aby si mohli srovnat svou životní situaci a dokázali se vrátit zpět do společnosti a následně i na pracovní trh. Zároveň organizují různé osvětové akce, jako workshopy, promítání a besedy zaměřené nejen na oblast ekologie, životního stylu, ale i další společensky palčivá témata.

Eva, Praha, zakladatelka Přestupní stanice

„Nechceme být závislí na grantech a fondech, takže je třeba, abychom byli konkurenceschopní. I proto teď chystáme novou pobočku, abychom mohli zaměstnat víc bezdomovců a bezdomovkyň,“ vysvětluje Dudová. „Nyní nemůžeme přijmout tolik lidí, kolik by pomoc potřebovalo. Kromě toho chceme zařadit do nabídky i obchod s dětským oblečením z druhé ruky pro rodiče, kteří si nemohou dovolit kupovat pro své děti pořád nové a nové věci. Také chceme, aby zde byla kavárna, kde by si lidé mohli udělat kávu nebo čaj a být tam klidně celý den. Mít to jako místo setkávání, ne jenom komerční prostor.“

Organizace, která podporuje mladé sociální podnikatele: <https://czech-republic.socialimpactaward.net/> <https://www.prestupnistanice.cz/>

Přestupní stanice. Fotografie: Václav Müller, Český rozhlas

Dumpster diving

Hlad na světě není způsoben celkovým nedostatkem potravin, ale spíše chudobou, kvůli které si někteří lidé jídlo nemohou dovolit. Proto je neetické, neekologické i neekonomické jídlem plýtvat. Navzdory tomu v EU skončí každý rok průměrně kolem 180 kg potravin na osobu jako odpad a podle OSN se ve světě vyhodí až třetina světové produkce potravin.

I když v Evropě jsou největšími viníky plýtvání domácnosti, nějaká část jídla je vyhazována supermarketky, obvykle kvůli vypršení data doporučené spotřeby nebo přebytkům ve skladech. Toto plýtvání inspirovalo tzv. „potápění se do popelnic“, jak to známe z USA. Praxe spočívá v získávání neporušeného jídla, vyřazeného supermarketky, z kontejnerů a nádob na odpady na protest proti nešetrným praktikám společnosti. Kromě toho, že dumpster diving zamezuje vzniku odpadu, lidé, kteří ho praktikují, ušetří nemalé finance a dostanou se k jídlu, které by si třeba nikdy nekoupili.

Alexandra, 22, Praha

„Slyšela jsem o dumpster divingu před lety a brzy jsem si to sama vyzkoušela. Proč? Někde jsem slyšela, že kdyby byl odpad z jídla státem, byl by třetím největším producentem skleníkových plynů, hned po USA a Číně. To mě zarazilo. Myslela jsem si, že se v ČR tolik neplýtvá, ale chtěla jsem se přesvědčit na vlastní oči. Teď běžně nalézám v popelnicích za supermarketky velké množství úplně nezávadného, často ještě zabaleného jídla. A nejen jídla, třeba naposled jsem našla tři koše plné krásných tulipánů.“

Rob Greenfield, aktivista proti plýtvání jídlom

Repair Cafes – „Opravárenské kavárny“

Repair cafes jsou události, při kterých lidé opravují domácí elektrická a mechanická zařízení, počítače, jízdní kola, oblečení atd. Jsou organizovány místními obyvateli a obyvatelkami pro jejich komunitu. Právě repair cafes nám dokazují, že často není potřeba produkovat stále více nových věcí, ale péče o naše věci a jejich opravování, aby vydržely dlouhou dobu, je tou nejlepší cestou. Opravárenské kavárny se konají na určitém místě, kde jsou k dispozici nástroje a je zde možné opravit rozbité zboží za pomoci dobrovolníků. Cílem těchto akcí je omezit plýtvání, rozvinout opravářské dovednosti a posílit komunitu. V posledních letech se repair cafes těší velkému rozmachu, existuje jich už více než 1500 v 33 zemích.

Toto téma se už začíná i politizovat. Repair cafes představují vymezení se vůči konzumní společnosti, která je postavená na neustálém nakupování nových věcí a rychlém vyhazování těch starých. Organizátoři a organizátorky repair cafes často kritizují fakt, že výrobci jsou v současném ekonomickém systému motivováni vyrábět věci, které se za krátký čas stávají nefunkčními, protože zákazník či zákaznice si pak musí koupit věc novou – tzv. plánované opotřebení. Např. ve Francii, kde je plánované opotřebení protizákonné, zažalovali* společnost Apple a následně jí dali* pokutu 25 milionů eur za záměrné zpomalování některých starších typu Iphonu, aby motivovali* zákazníky koupit si co nejnovější model. Ve snaze snížit svůj dopad na životní prostředí např. Švédsko snížilo daň z oprav na polovinu, aby stimulovali* vznik nových opraváren a udělali* opravy přístupnější.

Patrick, organizátor repair cafes, Dánsko

„Jako spotřebitelé a spotřebitelky produkujeme obrovské množství odpadu. Ve výzkumech na univerzitě jsme zjistili, že od 9 do 23 % elektronického odpadu je ve skutečnosti funkčního nebo opravitelného. Podobné je to samozřejmě i s jiným typem zboží, jako např. oblečení, hračky, nábytek... Jeden ze základních problémů je, že je dost náročné najít místo, kde by danou věc opravili* za výhodnější cenu, než by bylo koupit nový výrobek. Navíc je potřeba říci, že spoustu věcí jsme schopni* opravit si samy*, jen tyto dovednosti v konzumní společnosti pomalu ale jistě ztrácíme a nové generace se jim neučí.“

<https://www.theguardian.com/world/2016/sep/19/waste-not-want-not-sweden-tax-breaks-repairs>

Fotografie: Martine Postma

Městské zahradničení

Můžeme pomoci zasadit jiný svět! Po celém světě se řídí tímto heslem stále více lidí a získávají alespoň část své potravy vlastníma rukama. Na střeších, balkonech, malých trávnících před domem nebo v nevyužitých částech města jednotlivci či zahradnické komunity pěstují část svého jídla, jako např. rajčata, hlávkový salát, mrkev nebo různé ovocné keře, atd. Jedním z pozitivních aspektů tohoto snažení je, že se takto opět buduje vztah a povědomí o tom, odkud naše jídlo pochází. Navíc se snižuje ekologická stopa vznikající přepravou potravin, ale také se těmito lokálními iniciativami buduje větší potravinová soběstačnost. Ta může být v dobách klimatické krize klíčová.

Inspirativním příkladem je Havana, hlavní město Kuby, kde si ve městě lidé vyprodukují 45–100 % své spotřeby ovoce a zeleniny (záleží na měsíci v roce). K tak vysoké potravinové soběstačnosti byli donuceni, když po pádu Sovětského svazu neměli přístup k ropě. Vybuodovali si tedy lokální, nejčastěji biozemědělské postupy, které jim dodnes pomáhají uživit se i bez větších vnějších vstupů (např. bez benzínu na pohon aut či traktoru, pesticidů nebo hnojiv).

Tereza, 29, Praha

„Městské zahradnictví zdůrazňuje skutečnou hodnotu jídla, protože vás nutí uvědomit si, jak dlouho trvá, než budete moci sklízet jediné rajče. Pro mě to není tolik o soběstačnosti, je to spíše koníček, smysluplná forma trávení volného času – užívat si slunce ve společnosti druhých uprostřed prosperující zahrady nám dává prostor, ve kterém se můžeme naučit vidět a přemýšlet o věcech v jiném světle.“

Podpoře městskému zahradničení se v ČR věnuje např. organizace Kokoza:

<https://kokoza.cz/>

<https://wwf.panda.org/?204427/Havana-urban-farming>

Hnutí za konec investic do fosilních paliv

Státy, banky, firmy, školy nebo církve po celém světě investují do fosilních paliv, aby vydělaly víc peněz. Hnutí za konec investic do fosilních paliv (v angl. divestment movement), tedy do uhlí, ropy a zemního plynu, považuje tyto investice za nemorální, protože vydělávají na prohlubování klimatické krize a přibližují nás k civilizačnímu kolapsu. Lidé po celém světě se tedy snaží přesvědčit tyto instituce, aby stáhly své investice z tohoto „špinavého obchodu“ a investovaly je do obnovitelných zdrojů energie, a přispěly tak k odvrácení klimatické krize.

Toto hnutí začalo v USA, kde vysokoškolské studentstvo tvořilo kampaně, aby přesvědčilo administrativu svých škol, aby přestala investovat do fosilního průmyslu. V dubnu 2020 se celkem 1 192 institucí a více než 58 000 jednotlivců představujících 14 miliard dolarů aktiv na celém světě zavázalo zastavit svoje investice do fosilního průmyslu, a stalo se tak největším de-investičním hnutím v historii. Mezi největší instituce, které přestaly investovat do fosilních paliv, patří např. město New York nebo norský svěřenecký fond, který je největším svěřenským fondem na světě. Právě tyto vstřícné reakce firem nabourávají „image“ fosilního průmyslu a přispívají k tomu, aby lidé vnímali jeho škodlivost pro lidskou společnost.

Tom, USA, student a člen hnutí Divest Princeton

„Naše skupina vznikla proto, že nesouhlasíme, aby finanční fond naší univerzity investoval do fosilních paliv. Nevíme přesně, o jaké částky se jedná, protože v těchto investicích není žádná transparentnost. Usilujeme o to, aby se univerzita zbavila těchto investic a aby je investovala do zelenějších projektů, které jsou v souladu s hodnotou ochrany klimatu. Naším dalším cílem je rozšířit díky veřejným kampaním povědomí lidí o klimatické krizi, a chceme tak nastartovat diskusi o tomto tématu.“

<https://gofossilfree.org/divestment/>

Fotografie: <https://viewpointmag.com/2021/05/27/the-scale-of-things-to-come-the-local-the-global-and-organization/>

Minimalismus

Minimalismus se stal v posledních letech rychle se šířícím lifestylovým hnutím hlavně mezi mladými lidmi. Výzkumy ukazují, že pro mladé lidi ve věku 18–34 let nejsou materiální hodnoty tak významné, jako byly pro generaci jejich rodičů. Důkazem je nespočetná řada blogů, videí, filmů či návodů, jak začít žít minimalisticky. Lidé, kteří se k tomuto hnutí hlásí, redukují svoje šatníky, darují nepotřebné věci ostatním a odmítají si kupovat cokoli, co pro ně není nezbytné a nepřinese jim dlouhodobou radost. Hnutí minimalismu se netýká jen věcí, které vlastníme, ale třeba i charakteru našeho bydlení jako takového. Jeho součástí je tzv. tiny house movement neboli hnutí malých domků, kde se spousta lidí rozhodla žít na několika metrech čtverečních. Přináší to různé výhody, jako např. jednodušší život, odpovědnost k životnímu prostředí nebo menší finanční výdaje.

Toto hnutí je odpovědí na komplikovanost dnešního světa, zahlcení informacemi, věcmi a zrychlování životního tempa. Není jedna správná cesta, jak se stát minimalistou, u každého to bude vypadat trochu jinak. Každý, kdo chce směřovat k minimalismu, by si měl ujasnit, které věci jsou pro něj v životě ty nejdůležitější a do ostatních by neměl investovat ani čas, ani peníze. Minimalismus tedy přináší život, ve kterém má člověk více času, větší svobodu, méně stresu a rozptýlení. A i když toto hnutí samo o sobě nevyřeší všechny environmentální problémy na světě, představuje důležitou alternativu pro jednotlivce, kteří chtějí žít jinak, a posouvá společenské hodnoty dál od těch materialistických.

Alvin, ČR, bloger o minimalismu

„Hodně lidí jde nakupovat, když má špatnou náladu a důvod je zcela zjevný. Nákup přinese pocit krátkodobého štěstí. To má svá rizika, velmi jednoduše může vzniknout na nakupování závislost a nástroj pro řešení špatné nálady. Klíčem je uvědomit si, že štěstí nemůže trvat věčně. Bez neštěstí bychom nikdy nemohli být šťastní. Měli bychom proto spíše hledat u věcí užitnou hodnotu, sledovat, co nám věci přinášejí a k čemu nám slouží. Nikoliv jak se s nimi cítíme a jestli v nás vyvolávají radost. Ta radost totiž rychle vyprchá. A pak budeme potřebovat nové věci a znovu a znovu a znovu... Přitom pozitivní psychologie tvrdí, že pocit štěstí z velké části ovlivňujeme svým vlastním přístupem a nastavením mysli, zatímco vnější vlivy nejsou tak podstatné.“

Film: **Minimalism: A Documentary About the Important Things**

<https://www.youtube.com/watch?v=0Co1ptd4p4>, <https://minimalisticky.cz/co-je-to-minimalismus/>

Bezobalové obchody

I když ve třídění odpadu patříme k evropské špičce, každý Čech nebo Češka vyprodukuje v průměru 339 kilogramů komunálního odpadu za rok. V Česku jsme ale pod průměrem Evropy, co se týče míry skládkování. Na skládkách totiž končí skoro 50 % komunálního odpadu. Nejefektivnějším odpadovým řešením je odpad nevytvářet vůbec a nebo jej minimalizovat.

O tento trend se snaží stále více lidí, o čemž svědčí velké množství blogů, článků nebo knih, které se tématu tzv. zero-waste životního stylu věnují. Vysokou popularitu zero-waste hnutí v ČR dokazuje stále narůstající počet bezobalových obchodů po celé republice, které vznikají jako houby po dešti. Už dávno je nenajdeme jen velkých městech. Na začátku roku 2020 jich bylo 94. Většina z nich neprodává zboží jen nebalené, ale také co nejvíce lokální, někdy i v bio kvalitě. Navíc zákazník nemusí platit za obaly, které v průměru tvoří až 15 % ceny samotného výrobku, a není manipulován designovým obalem.

Helča, 24, Brno, zero-waste blogerka

„Jakmile jsem se rozhodla žít bez odpadu, změnila jsem úplně všechno. Šla jsem do toho po hlavě a řekla si, že odtud nekoupím nic v obalu. Výsledkem bylo, že jsem jeden rok vůbec nejedla těstoviny, protože bez obalu jsem je nikde nesehnala. Změna v jídle byla nejdramatičtější, jelikož potraviny člověk nakupuje skoro každý den. Chodím do bezobalového obchodu, stravuji se něco mezi veganstvím a vegetariánstvím, protože živočišná produkce má docela velký dopad na životní prostředí. Umím si vyrobit zubní pastu, rostlinná mléka, jím lokální ovoce a zeleninu.“

<http://czechzerowaste.cz/>

<https://bezobalu.org/>

Sdílená ekonomika

Sdílená ekonomika je ekonomickým modelem, který je založený na sdílení, výměnách, půjčování nebo pronájmu produktů, na rozdíl od jejich vlastnění. Předmět (chatu, byt, auto, sekačku atd.) sami* y používáte pro osobní nebo podnikatelskou činnost jen nějakou dobu a ve volném období jej pronajímáte nebo půjčujete ostatním subjektům.

Vezmeme si příklad auta. Podle výzkumu auto po 90 % jeho existence stojí. To představuje ohromný potenciál pro využití. Kdybychom alespoň zdvojnásobili* y délku času využívání z 10 na 20 %, na všechny současné cesty autem bychom potřebovali* y jen polovinu aut. Vlastnění mnohých věcí se stane možná otázkou minulosti.

Na tomto principu vznikají po celém světě různé komunity a podniky, které využívají potenciál sdílení. V ČR jsou to např. růžová kola Rekola, které nabízí bike sharing v 6 českých městech, nebo např. první český carsharing Autonapůl. Na podobném principu vzniklo i Airbnb, i když tento systém je nyní terčem kritiky, protože mnoho lidí nevyužívá k pronájmu jen svoje prázdné pokoje, ale pronajímají se celé byty turistům, co zvyšuje ceny bydlení a zmenšuje množství volných bytů pro místní.

Michal, 34, člen družstva Autonapůl

„Carsharing je příznivou volbou především proto, že efektivnějším využíváním již vyrobeného auta pomáhá snižovat počet aut v ulicích. Průzkumy odhadují, že průměrné auto jezdí jednu hodinu denně, což není příliš efektivní. Sdílené auto využívá více lidí či firem nebo jiných subjektů, a tím pádem k uspokojení jejich poptávky autodopravy stačí menší počet aut. Říká se, že jedno sdílené auto dokáže nahradit 5–10 soukromě vlastněných aut. Navíc jsou sdílená auta většinou novější, díky čemuž splňují přísnější emisní a bezpečnostní standardy a díky tomu při svém provozu vypouštějí méně škodlivých emisí než průměrné auto. Průměrné stáří osobních aut v Česku je 14 let, Autonapůl má auta v průměru mladší než 2 roky.“

<https://www.autonapul.cz/>

<https://www.rekola.cz/>

Maximální mzda

Ve světě už dnes existují firmy, které si samy určují maximální plat jako násobek minimálního. Jedním z příkladů může být španělské družstvo Mondragon, kde si určili* y maximální mzdu jako 6násobek té minimální.

Povinnost nahlašovat příjmové rozdíly mezi maximálním a nejčastěji mediánovým zaměstnancem se podařilo prosadit například v USA, Velké Británii či v Indii. Samotné nahlašování nemusí nic změnit, ale může napomoci smysluplným vládním intervencím, které mohou zvýhodňovat firmy, které mají platové rozdíly nízké, a naopak znevýhodňovat ty, jejichž rozdíly jsou obrovské. Koneckonců, proč by měl stát přistupovat stejně k firmám, které ve společnosti vytváří nerovnosti, když pak ten samý stát utrácí další peníze, aby tyto nerovnosti řešil?

Příklad si můžeme vzít z amerického města Portland, kde v roce 2016 zavedli* y o 10 % zvýšenou daň z příjmu pro firmy, jejichž rozdíl mezi průměrným a maximálním platem je více než 100násobný, a 25% daň pro firmy, kde je tento rozdíl více jak 250násobný. Během prvního roku po zavedení těchto pravidel jim opatření vydělalo 3,5 milionu dolarů, které využili* y na boj proti bezdomovectví. V USA to způsobilo velkou diskuzi a roku 2020 podobné opatření prosadilo i San Francisco, které očekává příjmy kolem 60 milionů dolarů. Nejvyšší rozdíl mezi mediánovým a maximálním platem byl v San Franciscu ve společnosti Nike, kde CEO vydělává skoro 2000krát tolik oproti řadovým zaměstnancům.

O prosazení maximální mzdy jako 12násobku mzdy minimální se pokusili* y ve Švýcarsku, kde v roce 2013 skupina aktivních občanů a občanek vysbírala dostatečné množství podpisů, aby o maximální mzdě proběhlo referendum. To nakonec skončilo neúspěšně, 65 procent lidí hlasovalo proti, 35 procent pro. David Roth, jeden z organizátorů kampaně, po neúspěchu konstatoval, že se velkým podnikatelům podařilo společnost vystrašit, že by taková politika stála miliony, protože by odlákala kapitál.

Obrázek ze švýcarské kampaně za maximální mzdu

<https://a2larm.cz/2022/08/maximalni-prijem-jako-vstupni-brana-ke-kulture-limitu-mame-odvahu-ho-prosazovat/>

Vyvlastnění bytů v Berlíně

Od roku 2016 se zvedly nájem v Berlíně o 42 procent (více než jinde v Německu), za poslední dekádu se zdvojnásobily. Problém s bydlením mají v Berlíně zejména nízkopříjmové skupiny: důchodci a důchodkyně, mladí lidé, samoživitelé a samoživitelky. V některých případech dávají za bydlení i více než polovinu svých každ měsíčních příjmů. Proto obyvatelé a obyvatelky města Berlín spustili* y iniciativu Deutsche Wohnen & Co. Enteignen (neboli Vyvlastnit Deutsche Wohnen). Tato firma vlastní v Německu zhruba 160 000 bytů, což z ní činí druhého největšího vlastníka nemovitostí na trhu, a jen v Berlíně vlastní přibližně 110 000 bytů. Hlavním cílem této iniciativy bylo vysbírat více jak 170 tisíc podpisů na referendum o vyvlastnění bytů od firem, které podnikají s nemovitostmi a jimž v německém hlavním městě patří více než 3000 bytů. Iniciativě se díky kampani plné puličních akcí a organizování lidí pomocí door-to-door rozhovorů nakonec podařilo vysbírat až 350 tisíc podpisů a zajistit referendum.

Referendum proběhlo v roce 2021 a návrh podpořilo 56,4 procenta hlasujících, 39 procent bylo proti. Jeho zastánci a zastánkyně věří, že převzetí nemovitostí zabrání spekulacím s byty, dojde k poklesu cen nájmu a zmenší se také riziko nuceného vystěhování. „Vyvlastnění“ spočívá v nuceném prodeji nemovitostí městu za „férovou“ cenu. Finanční kompenzace by byly firmám vypláceny prostřednictvím dluhopisů v průběhu příštích 43 let. Týkalo by se kolem 250 tisíc bytů (cca jedenáct procent realitního trhu v Berlíně), které by přešly do společného vlastnictví veřejnoprávní instituce a spravovány by byly „za demokratické účasti městské společnosti a nájemníků“.

Nina, aktivistka kampaně

„Dlouho jsme diskutovali, jestli zahrnutí slova ‚vyvlastnit‘ do samotného názvu kampaně není moc riskantní. Diskutovali jsme ho i se samotnými nájemníky, kteří k němu měli velké výhrady. Brzy nám však bylo jasné, že je to ten nejlepší termín, který můžeme použít. Když

začnete mluvit o „socializaci“ nebo „zespolečenštění“, nikdo nechápe, co tím myslíte. Jedním z nejdůležitějších kroků, které jsme se rozhodli v minulé volební fázi udělat, bylo obcházení okrajových částí města od dveří ke dveřím a bavit se s tamními obyvateli. Znamenalo to říci našim aktivistům: musíte vystoupit ze své komfortní zóny. To nebylo snadné během kampaně realizovat.“

Zdroj: Aktualne.cz <https://rb.gy/vhdxbb>

Blokády fosilní infrastruktury

Vědci a vědkyně tvrdí, že na to, abychom se vyhnuli* katastrofickým klimatickým scénářům, potřebujeme co nejdříve přestat spalovat fosilní paliva. Státisíce lidí po celém světě už nevěří, že malé změny osobních spotřebitelských návyků jsou dostatečně rychlý způsob, jak bojovat proti klimatické krizi, a volají po změně. V Česku má největší historii hnutí Limity jsme my, které prosazuje co nejdříve ustoupení od využívání uhlí a přechod na obnovitelné zdroje energie. Každoročně v letních měsících pořádají tzv. Klimakempy, kde se v průběhu týdne odehrávají různé přednášky, workshopy a diskuze jak s aktivisty a aktivistkami, tak s politiky a politikami, odborníky a odbornicemi a vědci a vědkyněmi. Následuje tzv. přímá akce, kde lidé vědomě poruší zákon a blokují uhelnou infrastrukturu (třeba uhelné rypadlo nebo koleje), aby vyjádřili, že pokračovat ve spalování uhlí je v čase klimatické krize nemorální.

Hnutí Limity jsme my bylo inspirováno německým klimatickým hnutím Ende Gelände (v překladu „Tady, a už ani o krok dál“). Toto hnutí, někdy za účasti několika tisícovek obyvatel, záměrně překračuje zákon, blokuje nejčastěji uhelnou infrastrukturu a upozorňuje na nutnost co nejdříve se spalováním fosilních paliv skončit. Ende Gelände je jednou z řady podobných akcí po celém světě – od domorodého obyvatelstva tichomořských ostrovů, které blokuje přepravu uhlí v Austrálii, přes obyvatelstvo Dakoty (USA) a jeho spojence, které na své posvátné půdě postavilo tábor, aby zablokovalo ropovod v Severní Dakotě, až po brazilské rolnictvo a dělnictvo, které nemá půdu a blokuje a okupuje půdu určenou pro průmyslové zemědělství.

Tereza, účastnice blokády v uhelném lomu Bílina

„Důl Bílina je jedním z příkladů, kde byly prolomeny limity těžby, a tím bylo umožněno spalovat další enormní množství hnědého uhlí v Ústeckém kraji. Většina uhelných elektráren v České republice však slouží k vývozu elektřiny do zahraničí, a krmí tak uhlobarony velkými finančními obnosy. S rozšiřováním Bíliny nesouhlasím, překonala jsem tak svoje pohodlí a vyběhla vstříc hnědouhelnému dolu, a byla tak součástí nenásilné akce

občanské neposlušnosti. V době klimatické krize vidím jako velmi podstatné aktivně podporovat nově vznikající lokální či globální hnutí. Ukažme společně, že jediným řešením je konec fosilního průmyslu a plynulý přechod k čistým zdrojům a udržitelnému způsobu života. Začni u sebe a přidej se taky!“

<https://limityjsmemy.cz/en/>

Fotografie: viewpointmag.com

Okupace veřejného prostranství

Strategie klimatického hnutí jsou různé – studenti a studentky z Fridays For Future odmítají chodit v pátek do školy, když nemají jistou budoucnost, pro kterou se učí. Více než 6 000 lidí z Hnutí Extinction Rebellion v Anglii v roce 2018 na více jak týden zablokovalo 5 hlavních mostů v Londýně, a způsobilo tak velké narušení dopravy. Hnutí XR se zaměřilo také na blokádu vládních budov, např. připoutáním nebo přilepením, které znesnadňovalo policejní zásahy.

To by podle XR byly „drobné nepříjemnosti ve srovnání s potenciálním vyhynutím, které nám hrozí“. Hnutí požadovalo po vládě, aby vyslyšela jeho požadavky o vyhlášení stavu klimatické nouze a zavázání se k uhlíkové neutralitě. Více jak 80 aktivistů a aktivistek bylo zatčeno. Deník Guardian blokádu označil za „jeden z největších aktů nenásilné občanské neposlušnosti ve Velké Británii za poslední desetiletí“.

Protestující měli* na britskou vládu 3 hlavní požadavky:

- vyhlášení stavu klimatické a ekologické nouze a aby ve spolupráci s dalšími institucemi informovala o naléhavosti změny
- závazek k nulovým čistým emisím skleníkových plynů do roku 2025
- vytvoření občanského shromáždění pro opatření v oblasti klimatu

Tiana, aktivistka Extinction Rebellion:

„Víme, že jsme narušili vaše životy, ale neděláme to lehkovážně. Děláme to jen proto, že se jedná o naléhavou situaci, a pokud pokud bude situace pokračovat tak, jak je, čeká nás vymírání větší než to, které zahubilo dinosaury. Klimatická změna je tak důležitá, přichází tak rychle a nic se nedělá. Zkoušeli jsme pochodovat, lobbovat a podepisovat petice. Nic nepřineslo potřebnou změnu.“

Squatting – Autonomní sociální centrum Klinika

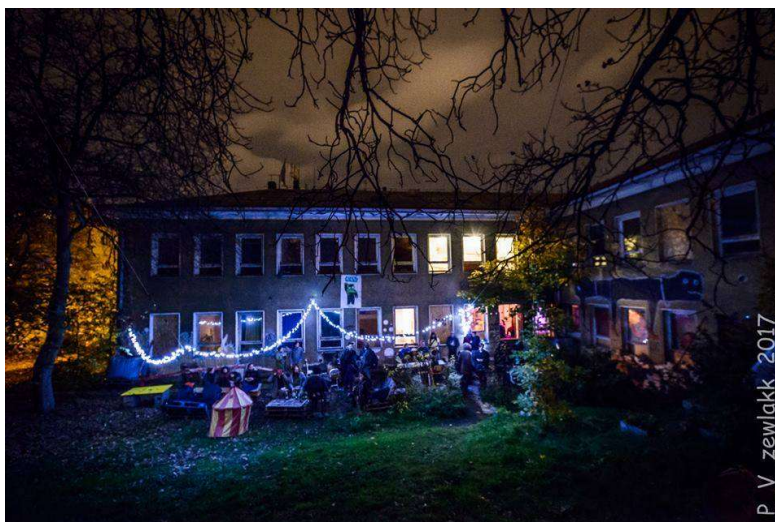
Squatting je obsazení opuštěného nebo neobydleného pozemku nebo budovy, obvykle obytné, kterou squatter či squatterka nevlastní, nepronajímá, ani k ní nemá jiné zákonné oprávnění. Dle squatterů a squatterek je to tvůrčí činnost, která mění privatizovaný prostor na společný. Squatování často skupiny lidí upozorňují na paradox, kdy je málo veřejných prostor a velký problém sehnat cenově dostupné bydlení, a zároveň je spousta budov neobývaných a chátrá.

V České republice byl asi nejznámějším squattem Autonomní sociální centrum Klinika, které sloužilo jako sociální a kulturní centrum v Praze na Žižkově. Vzniklo koncem listopadu 2014 nelegálním obsazením nevyužívané budovy bývalé plicní kliniky v Jeseniově ulici. Objekt byl od roku 2009 nevyužívaný, v té době byl převáděn na Generální inspekci bezpečnostních sborů (GIBS), která do něj chtěla přenést své pražské sídlo. Aktivisté a aktivistky se nabídli*y, že budou budovu spravovat alespoň do té doby, než dojde k převodu. Zprvu to vypadalo, že bude centrum vyklizeno, po řadě jednání se zástupci a zástupkyněmi státu však mohli*y iniciátoři a iniciátorky projektu v budově setrvat a rozvíjet své aktivity. Od března 2015 tak budovu užívali*y na základě smlouvy o výpůjčce, uzavřené s Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových (ÚZSVM), ta nicméně v roce 2016 nebyla prodloužena a využívání budovy bylo od té doby nelegální. V objektu fungovalo autonomní sociální centrum, probíhaly zde debaty, přednášky, jazykové kurzy, koncerty, byla zde komunitní zahrada, vařilo se zdarma jídlo, fungovala knihovna, vše za dobrovolný příspěvek. Klinika byla v roce 2019 exekučně vystěhována.

Arnošt, jeden ze zakladatelů Kliniky:

„Pořád si myslíme, že ve městech by měly být nějaké autonomní prostory, které fungují tak, jak fungovalo sociální centrum Klinika. Bez diktátu tržní logiky, že je potřeba na všechno vydělávat peníze. Všichni nám říkali, ať to zkusíme bez squattingu, legální cestou. Ukazuje se ale, že tak jednoduché to fakt není.“

Podmínky v Praze jsou nastavené tak absurdně, že pokud nebudeme komerční nebo napojeni na grantový systém, tak je to takřka nemožné. Jsme ochotni nějaký prostor svépomocí opravovat, renovovat, ale nemůžeme platit tržní nájem, který za poslední čtyři roky vylétl raketově nahoru.“

https://cs.wikipedia.org/wiki/Autonomní_sociální_centrum_Klinika

Fotografie: Petr Zewlakk